

ТЕРОРИЗМЪТ НЕ Е ГЛОБАЛНА ЗАПЛАХА

Иво Великов

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Докладът третира един актуален, многоаспектен и достатъчно широк проблем – тероризма като широко известна „глобална“ заплаха. В него се опитваме да изясним доколко и как не сме съгласни с тезата на много политици и експерти за глобалния характер на тероризма. На основата на четири популярни и реални постулата при изследването на тероризма се извеждат резултати/изводи относно конкретния и локален характер на тероризма.

Ключови думи: тероризъм; глобални заплахи; борбата на слаби срещу силни

Тероризмът е глобална заплаха с глобални последици; [...] неговите последствия засягат всеки аспект от дневния ред на ООН: от развитието до мира, за правата на човека и върховенството на закона. По своята същност тероризмът е посегателство срещу основните принципи на закона, реда, правата на човека и мирното уреждане на спорове, по които Организацията на обединените нации се установява. Организацията на обединените нации има незаменима роля в осигуряването на правната и организационната рамка, в която може да се разгърне международна кампания срещу тероризма.

Кофи Анан,
генерален секретар на ООН
4 октомври 2002 г.

ВЪВЕДЕНИЕ

Поводът за тази статия са някои общоприети вярвания по повод на тероризма, някои постулати, с които просто не сме съгласни. И сред тях не е само изявлението на генералния секретар на ООН от 2002 г.

Тероризмът е безспорно най-негативното явление на съвременното общество. От изток на запад и от север на юг няма континент, държава, народ или общество, които да не са се сблъскали с този феномен: от Норвегия (самотният вълк Брайвик) до ЮАР (самият Мандела е обявяван за комунист и терорист от режима на апартейда) и от Колумбия (Ескобар) до Япония (Шоко Асахара и сектата „Аум“). В цялата история на човечеството (от сикариите и зилотите в Близкия изток до Хамас и Хизбула в най-ново време) тероризмът е един от методите на политическа борба.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Използваният инструментариум при провеждането на изследването включва системния подход и метода на исторически и системен анализ на фактите и документите.

Първият важен въпрос, свързан с темата, е: „Защо тероризъм и защо винаги го е имало и винаги ще го има?“. Отговорът е съвсем еднозначен: **защото тероризмът е оръжие на по-слабите срещу по-силните!** Очевидно е, че във всеки конфликт по света има най-малко две страни, от които винаги едната е по-силна, дали във военно (най-често) отношение, дали в икономическо, дипломатическо, глобално или регионално значение (Velikov 2021).

Какво прави по-слабата страна, за да бъде опонент на по-силната? Започва тайни и задкулисни преговори със сродни по култура, етнос и религия близки и по-далечни държави, общества, народи, етноси, за да намери подкрепа (финансова, въоръжение, дипломация, човешка и всякаква друга). Започва криминални и международни престъпни дейности, като трафик на хора, наркотици и оръжие, в стремежа си да намери необходимите средства за закупуване на човешка сила (наемници), конвенционално оръжие, боеприпаси, ако е възможно – и ОМП (толкова много американски филми ни показваха как руски генерали при демокрацията продават ядрено оръжие на терористи, което реално никога не се е случвало, че чак на всички стана ясно колко несъстоятелен е този сюжет), за купуване на добронамерени политици, журналисти и медии, посредством които да защитават своята „справедлива“ кауза. Няма да се спираме върху структурата на терористичните групи, тъй като тя е разкрита и описана от А. Михайлов и И. Великов в отделна студия, където са посочени силните и слабите страни на клетъчните структури. А. Михайлов извежда именно принципите на конспиративните мрежи и ги определя като водещи за оцеляването на терористичната мрежа/група (Mihaylov, Velikov 2020).

Ако приемем, че А. Тофлър (Toffler 1991) е прав за своите три вълни – аграрната, индустриалната и информационната, то шансът на всяка предходна вълна срещу следващите е именно тероризмът в най-широк мащаб. От убийства на видни политици, индустриалци и общественици, подкрепящи враждебната кауза, до сложни операции за разстройване на икономиката, транспорта, съобщенията, здравеопазването и т.н., т.е. на критичната инфраструктура, чрез саботаж, диверсия, вредителство, буквално „прът в колелото“ на по-силната държава. След като не може да се изправи буквално „гърди срещу гърди“ срещу по-силната страна, по-слабата винаги използва подобна тактика. Очевидно е, че армиите на държавите от втората вълна (с много оръдия, танкове, самолети и жива сила) ще победят тези от първата вълна (все още с копия и щитовете). Очевидно САЩ ще победят всяка армия от втората вълна, колкото и многобройна да е, защото ще съумеят да разстроят системата за управление на войските и впоследствие с високоточни оръжия да унищожат всички важни елементи на съпротивата. Така че всички губещи просто знаят своята обреченост в пряк сблъсък и се опитват да компенсират с други средства.

За да не сме голословни: Ал Кайда няма потенциала за открита война с демократичния свят с армия, танкове, ракети и т.н., поради което имаме 9/11 и множество други терористични актове в САЩ и Европа. По повод на атентатите от 9/11 като мотиви Ал-Кайда и Бин Ладен посочват американската подкрепа за Израел, присъствието на американски военни сили в Саудитска Арабия и санкциите срещу Ирак (Keppel, Gilles et al. 2008).

И трите повода са емблематични за съпротивата на ислямски радикални и фундаменталистки организации срещу САЩ и държавите – участнички в подкрепата за Израел, както и в мисиите в Ирак и Афганистан (б.а. – и не само, тук много често има скрит заден план в отношенията – Ливан, Сирия, Йемен и т.н.).

ИРА (Ирландската републиканска армия) не може да се изправи директно във война с Великобритания, поради което предпочита тероризъм. Чеченските бунтовници не могат да се изправят в директен бой с руската армия и сили за сигурност (например войските на МВД), поради което имаме Беслан, московското метро, атаки на театри, гари и т.н.

Българската комунистическа партия (БКП) през 1925 г. е вече забранена от ВКС (през 1924 г.) партия, поради което група крайнолеви дейци на Военната организация на БКП взривяват покрива на църквата „Света Неделя“ в София в опит да унищожат политическия и военен елит на страната. При атентата в „Света Неделя“ загиват 134 души, други умират по-късно от раните си. Ранените са около 500. До атентата от 1995 г. в Оклахома сити, САЩ, т.е. 70 години по-късно, това е най-кръвавият атентат в човешката история. Загиват много офицери, много общественици, сред които и столичният кмет Паскал Паскалев. По случайност всички членове на правителството се отърват само с леки наранявания. Цар Борис III не е в църквата, тъй като присъства на погребението на убитите в атентата срещу него в прохода Арабаконак два дни по-рано.

Горните примери ни служат само да покажем, че тероризмът не е непознато явление за Европа и България, нито в историята, нито в настоящето. И винаги е дело на слабата страна в конфликта, както и винаги има своята точно определена и избрана цел или цели.

В полза на заглавието на темата обаче: **тероризмът на слабата страна винаги е срещу конкретната силна страна (в малко случаи – срещу нейни близки съюзници).** Тоест изначално, в основата си тероризмът не си поставя глобална задача, като например да уплаши целия свят, да разруши всеобща инфраструктура – Суецкия или Панамския канал, Байконур или Кейп Канаверал, да убие генералния секретар на ООН, ОССЕ, ЕС, НАТО и т.н. В общия случай имаме заплаха за конкретни физически лица, от конкретна държава или регион, с конкретни враждебни прояви.

Най-често не става дума за масова психоза или масова смърт, въпреки че атаките от последните години имат и такова предназначение, то обаче е повече плод на модернизацията на тероризма, технологизирането му, навлизането му в света на най-новите технологии, овсякидняването на насилието, което тече по медии, интернет и телевизия. Масова психоза

няма да има, ако световните медии в стремежа си за сензации изключат терористичните актове като повод за такива. Дори при атаки на публични обекти терористите си поставят локални цели – да навредят на държава, правителство, общество или организация (в никакъв случай – на всички общества, държави или организации).

На второ място, следващият важен елемент на тероризма: тероризмът е политическа борба много по-често в страни от Близкия и Средния изток, в някои африкански и южноамерикански държави (б.а. – държа да обърна внимание – по различни причини и поради конкретни ситуации), отколкото в САЩ, Северна Америка и Европа. Научаваме всички подобни събития от такива държави по-бързо просто поради съвременната медийна система, но в Европа терористичните актове са не повече от 1% годишно от всички в света (виж лекциите на проф. Великов по „Противодействие на тероризма“ във ВСУ). Тоест следващ важен извод за явлението тероризъм е, че има много повече конкретни поводи, в конкретни политически ситуации, които да предизвикват терористична дейност като част от политическия ред и дискусия в съответните страни и региони. Поради това технологията на противодействието включва профилирането на всеки отделен случай, за да бъдат правилно разбрани мотивите на терористите; очевидно е, че те не са сходни никъде по света. Правоохранителните органи използват и методи за профилиране на лица, вероятно съпричастни към терористични организации. Детайли за използваните методи са представени от Антон Михайлов и той посочва, че подходът за профилиране „дава възможност да се приложи оперативно и да бъде бързо запаметен и прилаган дори като модел за разпит на лица“ по линия на противодействие на тероризма (Mihaylov 2021).

Хънтингтън, а и други автори споменават стандарта на живот, образование, маргинализация на млади хора и т.н. като причина за радикализация и тероризъм (Huntington 2023).

Често обаче е факт точно обратното: терористите ръководители и терористите дейатели не са слабо образовани или бедни хора, нито луди или болни. Нито Бен Ладен (състояние от 250 млн. долара), нито Брайвик (според него сам е похарчил за подготовката си над 300 хил. евро за девет години), нито 50-годишният психиатър от саудитски произход в Магдебург (атентатът на коледния базар в града в Германия – 2024 г.) са бедни или необразовани. Атакаторите от 9/11 – двама от тях са от Обединените арабски емирства (страна с висок стандарт), останалите – от Египет и Ливан (втората – също със сравнително висок стандарт), но никой не е слабо образован или крайно беден и отчаян маргинал, 15 от тях живеят добре в Европа и се образоват, включително в пилотиране, в Германия (<https://bg.wikipedia.org>).

Просто те са участници в политическия процес по свой характерен начин: Бен Ладен – както заявихме по-горе, Брайвик – поради отстъплението на държавата и обществото от нормални за него ценности (поради което в затвора този човек има над 80 предложения за брак от свои фенки – млади жени от

скандинавските страни), лекарят от Магдебург – поради отношението на германските власти към саудитските емигранти.

Тук изводът наистина е в полза на абсолютно еднозначни и определени каузи за тези хора (независимо че единият е ръководител, а другите двама – изпълнители на актове). **Този извод ни помага значително за потвърждение на заглавието на този доклад – каузите на тези хора засягат определени политически, икономически и военни субекти, възможно най-близки, нито повече, нито по-малко от тези, които смятат за виновни. В този аспект тероризмът има по-скоро локален характер. Няма никакъв общочовешки или глобален елемент в тяхната дейност, и още по-дълбоко – в тяхната идеология или тяхната омира.**

На трето място, тероризмът по своята природа е символичен, атаките не са срещу всеки, а срещу строго определени цели, внимателно подбрани, разузнати, които имат символично значение за обществото (Михайлов, ВА 2020). Кулите близнаци са символ на капитализма изобщо, но и символ на първенството на САЩ в Световната търговска организация, Пентагонът е символ на американската военна мощ и присъствие в над 50 държави по света във всички региони. „Шарли Ебдо“ е списание за свободно слово, толкова разкрепостено, че си позволява да нападне религии, и терористичното нападение трябваше да послужи за пример на други западни издания. Началото на учебната година (01.09.2004 г.), училището в Беслан в регион, близък до Кавказ, събирането на много деца и родители също е знаково събитие за Русия; атаката срещу него с участието на „Черните вдовици“ (много от тях – и майки, т.е. даващи живот, които тогава участват в отнемане на живот) е също много символична.

С други думи, цели са обекти, които могат да имат символично или знаково значение за една държава, общество, нация, етнос или религия. В този смисъл цели могат да бъдат паметници на културата, които са с етнически или религиозен характер – църкви, джамии, синагоги, места за поклонничество, паметници на видни исторически личности, музеи, старини и др. Средища, които носят символични имена – Паметник „1300 години България“, мол „България“, мол „Варна“ (споменаваме само реални обекти), монумент, посветен на освободението на България, и др. Не става дума, че само те са потенциална цел, но е ясно, че ресторант „При Бай Пешо“ не е атрактивен за терористична атака, освен ако някоя знакова фигура не го посещава.

На четвърто място, тероризмът по принцип е негативно явление. Никой не иска да се признае за терорист, всеки, който използва такъв метод на борба, твърди, че е „революционер“, „борец за свобода“, „освободител“, „борец за справедливост“, „армия за независимост“ и други подобни определения. Това положение пречи както на дефинирането на тероризма по света, така и на неговото противодействие. Да не говорим, че терористите често срещат подкрепа за дейността си сред обществото или част от обществото, което намира борбата им за справедлива и обоснована.

И тъй като тероризмът е негативно явление или проява, терористите сами

си дават сметка, че в тяхна полза е да не се обявяват срещу всичко и всички, т.е. борбата им не може да бъде срещу всички демократични държави, срещу всички хора от определена религия, етнос, държава, цвят на кожата и др., колкото и да са радикални, решителни или отчаяни. Затова гневът и действията им са при всички случаи насочени срещу определени субекти – политици и магистрати, правителства, държави, етноси, религиозни общности и др., но точно назова- ни, дефинирани с конкретни характеристики и по конкретни причини, т.е. има определени публични или частни прояви, които предизвикват терористите за подобна реакция.

В контекста на темата, тероризмът се среща навсякъде, но не е явление, насочено срещу всеки или срещу всичко. Крайните леви и десни, анархистите, радикалистите, фундаменталистите и всички съвременни прояви на тероризъм са, на първо място, плод на конфликт, на второ място – на конкретен против- ник, и на трето място, са насочени срещу според тях важна цел или важни цели за атака в зависимост от конкретната среда на сигурност.

РЕЗУЛТАТИ/ИЗВОДИ

Няма и не може да има една причина за тероризма по цял свят (ако имаше една причина, щяхме наистина да го смятаме за глобален, т.е. глобално явление). Тогава и борбата с тероризма щеше да бъде лесна – откриваме и отстраняваме тази глобална причина и така го ликвидираме бързо. Но няма такава глобална причина.

Още повече, в противоречие с казаното от генералния секретар на ООН и други политици – ако тероризмът беше глобален, вероятно щеше да има едно съвършено определение, не стотици и дори хиляди. Тоест неговите характе- ристики щяха вече да са разкрити от многобройните институти и експерти по из- следване на сигурността и тероризма.

Наказателните юристи щяха да са се обединили около заплахата от това престъпление и да приемат единни наказания за тероризъм и приготвянията за тероризъм, но и там няма единомислие. Очевидно страдащите по-често от тероризъм приемат драстично по-строго законодателство срещу него, откол- кото страни без такова явление.

Вероятно и правоохранителните органи щяха да приемат универсални процедури и механизми за противодействие и превенция на тероризма, но там нещата буквално са още в зародиш.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Тероризмът е толкова различен, многообразен, видово и териториално оп- ределен, че по никакъв начин не се съгласяваме с неговото определение като „глобален“. Не, според нас тероризмът е по-скоро конкретен, индивидуален, монолатерален, субективен, съвсем типичен за организации, региони, личнос- ти (поради което е по-скоро разпознаваем според своите методи, но не и коре- ни и идеология).

Изследователите, които приемат тероризма за глобално явление, правят изводите си на базата на външните белези на тероризма – разпространението по света, насилието, технологията на самите терористични актове, характера и обхвата на противодействието. За нас обаче е по-важно да се разбират причините, корените, онтологията буквално, за да открием самостоятелния и уникален механизъм за действие на всяка терористична структура.

ЛИТЕРАТУРА

ВЕЛИКОВ, И., 2021. *Лекции по дисциплината „Противодействие на тероризма“*. ВСУ.

МИХАЙЛОВ, А., 2019. Американската военна доктрина за противодействие на мрежи, представляващи заплаха. *Сборник с доклади „Сигурност и икономика“*. ВУСИ. ISBN 978-619-7343-24-3.

МИХАЙЛОВ, А.; ВЕЛИКОВ, И., 2020. Анатомия на терористичната група. *Военен журнал*, бр. 1 – 2, с. 58 – 85. ISSN 0861-7392.

МИХАЙЛОВ, А. Практика на САЩ при използване на информатори за разкриване на подготвяни терористични актове. *Сборник доклади от Международна научна конференция „Сигурност – образование, наука и индустрия“*. Ч. I. София: Военна академия „Г. С. Раковски“.

МИХАЙЛОВ, А., 2021. Профилиране на оперативно интересни лица за противодействие на тероризма сред усилен мигрантски поток. *Годишник, юбилеен сборник, „Шуменски университет“*.

ТОФЛЪР, А., 1991. *Третата вълна*. София: „П. К. Яворов“.

ХЪНТИНГТЪН, С., 2023. *Сблъсъкът на цивилизациите, и новият световен ред*. София: Обсидиан.

KEPPEL, Gilles et al., 2008. *Al Qaeda in its own words*. Harvard University Press. ISBN 978-0-674-02804-3. Available from:

https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8_%D0%BE%D1%82_11_%D1%81%D0%B5%D0%BF%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B2%D1%80%D0%B8_2001_%D0%B3.

REFERENCES

VELIKOV, I., 2021. *Lectures on the subject “Countering terrorism”*. VSU.

MIHAYLOV, A., 2019. The American military doctrine for countering networks posing a threat. *Collection of reports “Security and Economics”*. VUSI. ISBN 978-619-7343-24-3.

MIHAYLOV, A.; VELIKOV, I., 2020. Anatomy of the terrorist group. *Military Journal*, issue 1 – 2, pp. 58 – 85. ISSN 0861-7392.

MIHAYLOV, A., 2020. US practice in using informants to uncover prepared terrorist acts. *Collection of reports from the International scientific conference “Security – education, science and industry”*. Part I. Sofia: Military Academy “G. S. Rakovski”.

MIHAYLOV, A., 2021. *Profiling of operationally interesting persons for countering terrorism amid an increased migrant flow*. Yearbook, anniversary collection. Shumen University.

TOFFLER, A., 1991. *The Third Wave*. Sofia: P. K. Yavorov.

HUNTINGTON, S., 2023. *The Clash of Civilizations and the New World Order*. Sofia: Obsidian.

KEPPEL, Gilles et al., 2008. *Al Qaeda in its own words*. Harvard University Press. ISBN 978-0-674-02804-3. Available from:
https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8_%D0%BE%D1%82_11_%D1%81%D0%B5%D0%BF%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B2%D1%80%D0%B8_2001_%D0%B3.

TERRORISM IS NOT A GLOBAL THREAT

Abstract: *The paper treats a current, multifaceted and sufficiently broad problem – terrorism as a widely known “global” threat. In it, we try to clarify to what extent and how we disagree with the thesis of many politicians and experts about the global nature of terrorism. Based on four popular and real postulates in the study of terrorism, results/conclusions are drawn regarding the specific and local nature of terrorism.*

Keywords: *terrorism; global threats; the struggle of the weak against the strong*

Prof. Ivo Velikov, PhD

University of Library Studies and Information Technologies

E-mail: manoflight@abv.bg